

Број: 1-03-34900-10/17-9

Датум: 06.11.2017.

Београд

На основу чл. 8. став 1. тачка 2), 17, 22, 60, 62. ст. 1-3. и 63. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), члана 136. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС“, број 18/16), чл. 12. став 1. тачка 2), 21. и 28. Статута Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге („Службени гласник РС“, бр. 125/14 и 30/16), Одлуке о одређивању релевантних тржишта подложних претходној регулацији („Службени гласник РС“, бр. 59/11 и 106/16), Извештаја о анализи veleпродајног тржишта широкопојасног приступа мај-август 2017. године, који је Управни одбор Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге дана 25.8.2017. године усвојио под бројем: 1-К-021-38/17-1 (објављен на интернет страници Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге www.ratel.rs), у поступку анализе veleпродајног тржишта широкопојасног приступа и одређивања оператора са значајном тржишном снагом, као и одређивања обавеза оператору са значајном тржишном снагом,

Регулаторна агенција за електронске комуникације и поштанске услуге доноси

РЕШЕЊЕ

- I.** Предузеће за телекомуникације Телеком Србија а.д., из Београда, Таковска 2, одређује се за оператора са значајном тржишном снагом на veleпродајном тржишту широкопојасног приступа.
- II.** Оператору из става I. диспозитива овог решења одређују се следеће обавезе:
- 1) објављивања одређених података у форми стандардне понуде;
  - 2) недискриминаторног поступања;
  - 3) рачуноводственог раздвајања;
  - 4) омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава;
  - 5) контроле цена и примене трошковног рачуноводства.
- III.** Оператор из става I. диспозитива овог решења дужан је да обавезу објављивања одређених података у форми стандардне понуде, у складу са одредбом члана 64. Закона о

електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), а која се посебно односи на рачуноводствене податке, техничке спецификације, карактеристике мреже, услове понуде и коришћења (укључујући ограничења), рокове важења понуде, цене и модел стандардног уговора, извршава на следећи начин:

- 1) да објави Стандардну понуду за велепродајни широкопојасни приступ за све услуге које су обухваћене дефиницијом овог тржишта, на основу које други оператори неће бити у обавези да плаћају додатне трошкове који нису неопходни за пружање релевантне услуге;
- 2) да Стандардна понуда за велепродајни широкопојасни приступ буде детаљно рашчлањена у складу са потребама тржишта и да садржи врсту услуге, одговарајуће рокове, услове и цене услуга;
- 3) да Регулаторној агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге, тромесечно или на њен захтев, доставља детаљне извештаје који ће обухватити све релевантне показатеље ефикасности (KPI – Key Performance Indicators), и то:
  - број примљених захтева по оператору и по преносним брзинама;
  - број примљених захтева од оператора по тачкама спајања (POP);
  - број одбијених захтева по одређеним разлозима за одбијање;
  - број реализованих захтева унутар одређеног рока;
  - просечно време успостављања услуге по оператору;
  - број активних DSL линкова по локалним централама (MDF);
  - број пријављених кварова (сметњи) по типу приступа;
  - просечно време за отклањање кварова по операторима;
  - број отклоњених кварова у оквиру одређеног времена (basic SLA);
  - QoS за VOIP;
  - QoS за IPTV;
  - QoS за VoD;
- 4) да Регулаторној агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге омогући приступ систему или бази података који се користе за обрачун и чување главних показатеља ефикасности.
- 5) Оператор из става I. диспозитива овог решења у обавези је да обезбеди да минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардне понуде буде у складу са општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге, који ближе прописује минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардних понуда.

IV. Оператор из става I. диспозитива овог решења дужан је да обавезу недискриминаторног поступања сагласно одредби члана 65. Закона о електронским комуникацијама

(„Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), извршава тако да другим операторима пружа услуге под једнаким условима и са истим квалитетом као што то чини за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера, те је у обавези да:

- 1) осигура једнаке услове (пре свега у погледу цена, рокова и информација) при истим околностима за све операторе кориснике који пружају исте услуге;
- 2) пружа услуге и податке операторима корисницима под истим условима и уз исти квалитет услуге који обезбеђује за сопствене потребе, потребе повезаних лица или партнера.

V. Оператор из става I. диспозитива овог решења дужан је да обавезу рачуноводственог раздвајања сагласно одредби члана 66. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), извршава тако да обезбеди одвојено рачуноводствено праћење пословних активности у вези са пружањем велепродајне услуге широкопојасног приступа, и то на начин да:

- 1) припреми и достави извештај о раздвајању рачуна успеха и ангажоване имовине по свим врстама тржишних услуга, у роковима прописаним општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге, који ближе прописује примену трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са значајном тржишном снагом;
- 2) на захтев Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге достави велепродајне и интерне трансферне цене, ради утврђивања постојања неоправданог унакрсног субвенционисања;
- 3) на захтев Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге омогући увид у закључене уговоре, рачуноводствене податке, укључујући и податке о приходима оствареним на релевантном тржишту.

VI. Оператор из става I. диспозитива овог решења дужан је да обавезу омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава сагласно одредби члана 67. став 3. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), извршава тако да обезбеди да:

- другом оператору пружи услугу *bitstream* приступа обухваћену дефиницијом овог тржишта;
- преговара са другим операторима који траже приступ у доброј вери и да, у оквиру ове обавезе, одговори на сваки разуман захтев у року од 5 (пет) радних дана;
- не укида неоправдано већ одобрен приступ мрежи и припадајућој инфраструктури;
- пружи одређене услуге другим операторима под велепродајним условима;

- одобри приступ техничким средствима, протоколима и другим кључним технологијама које су потребне за пружање услуга;
- омогући колокацију, односно други облик заједничког коришћења припадајућих средстава;
- омогући приступ системима оперативне подршке или сличним софтверским системима, ради обезбеђивања лојалне конкуренције у пружању услуга електронских комуникација;
- обезбеди међуповезивање мрежа и припадајућих средстава;
- обезбеди приступ повезаним услугама, попут услуга базираних на подацима о идентитету, локацији и доступности корисника;
- пружи услуге потребне за обезбеђивање интероперабилних услуга за повезивање крајњих корисника, укључујући и услуге интелигентних мрежа;
- у складу са техничким могућностима и на оправдане захтеве оператора корисника омогући техничке услове за пружање IP телефоније (VoIP), IP телевизије (IPTV) и видеа на захтев (*Video on Demand*) на малопродајном тржишту, унутар услуге *bitstream* приступа (путем закупљивања логичких канала);
- успостави јединствен систем информисања, којим ће сопствене малопродајне јединице и јединице других оператора обавестити о узроцима прекида и року за њихово отклањање;
- исправи насталу грешку у року од 48 сати од пријаве грешке, односно, у случају озбиљне грешке, у року од највише 5 (пет) радних дана, а о продужењу рока дужан је да обавести оператора корисника и Регулаторну агенцију за електронске комуникације и поштанске услуге, уз специфицирање разлога који указују да је реч о озбиљној грешци;
- одговори на питања у вези са информацијама о услузи *bitstream* приступа у року од 3 (три) радна дана;
- у случају одбијања захтева за приступ оператора, одмах обавести оператора путем јединственог информационог система о разлозима за одбијање, а најкасније у року од 10 (десет) радних дана пошаље техничку документацију, која треба да садржи разлоге за одбијање;
- поштује рокове: рок за завршетак радова за приступ и коришћење елемената мреже је 8 (осам) радних дана од дана пријема налога, а за почетак рада највише 2 (два) радна дана од дана пријема налога од стране оператора корисника.

VII. Оператор из става I. диспозитива овог решења дужан је да обавезу контроле цена и примене трошковног рачуноводства сагласно одредби члана 68. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), извршава тако да обезбеди трошковну заснованост цена и примене рачуноводства трошкова, у вези са велепродајном услугом широкопојасног приступа, у складу са општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне

агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге, који прописује примену трошковног принципа, одвојене рачуне и извештавање од стране оператора са значајном тржишном снагом.

VIII. Оператор из става I. диспозитива овог решења је у обавези да, у року од 60 дана од дана пријема захтева Регулаторне агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге, сачини и објави нову стандардну понуду у складу са општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге.

IX. Ово решење је коначно.

Образложење

Регулаторна агенција за електронске комуникације и поштанске услуге (у даљем тексту: Агенција), је по службеној дужности, сагласно одредби члана 60. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14, у даљем тексту: Закон), као континуирану активност, извршила анализу veleпродајног тржишта широкопојасног приступа и о томе сачинила Извештај о анализи veleпродајног тржишта широкопојасног приступа мај - август 2017. године (у даљем тексту: Извештај о анализи релевантног тржишта), који је Управни одбор Агенције дана 25.8.2017. године усвојио под бројем: 1-К-021-38/17-1 (објављен на Интернет страници Агенције www.ratel.rs) и у коме је садржана чињенична грађа за доношење решења у овој управној ствари.

У поступку који је претходио усвајању Извештаја о анализи релевантног тржишта од стране Управног одбора Агенције, а у складу са одредбама чл. 34-36. Закона, Агенција је у периоду од 17.5.2017. године до 16.6.2017. године, спровела поступак јавних консултација ради прибављања мишљења стручне и шире јавности на Нацрт Извештаја о анализи релевантног тржишта. Агенција је након тога, извршила анализу пристиглих мишљења, коментара и предлога на наведени акт и образложила свој став поводом истих.

То значи да је укупност оперативних активности предузетих сагласно наведеним одредбама Закона, ради утврђивања чињеничног стања које представља подлогу за доношење решења и у коме су садржане одлучне чињенице, ближе приказане у Извештају о анализи релевантног тржишта, те исти садржи све правно релевантне чињенице и околности у складу са начелом истине и слободне оцене доказа у управном поступку, сагласно члану 10. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС“, број 18/16, у даљем тексту: ЗУП). Као такав, Извештај о анализи релевантног тржишта, у складу са одредбом члана 102. став 1. ЗУП-а, којом је прописано да орган утврђује чињенице и околности од значаја за поступање у управној ствари, које представљају основ за примену чл. 62. и 63. Закона тј. основ су за доношење овог решења, којим је одређен оператор са значајном

тржишном снагом (у даљем тексту: оператор са ЗТС) на релевантном тржишту, одређене му регулаторне обавезе, као и начин њиховог извршавања.

Велепродајно тржиште широкопојасног приступа, утврђено је као релевантно тржиште подложно претходној регулацији Одлуком о одређивању релевантних тржишта подложних претходној регулацији („Службени гласник РС“, бр. 59/11 и 106/16, у даљем тексту: Одлука), коју је донео Управни одбор Агенције.

Агенција је приликом анализе релевантног тржишта, сагласно одредби члана 60. Закона, водила рачуна о примени Препоруке Комисије (ЕЗ) број (2007/879/ЕЗ) од 17.12.2007. године о релевантним тржиштима у области електронских комуникација, која су подложна претходној (*ex ante*) регулацији и Смерницама Комисије (ЕЗ) број (2002/С 165/03) од 11.7.2002. године о анализи тржишта и утврђивању значајне тржишне снаге на основу регулаторног оквира за електронске комуникације, односно комуникационе мреже и услуге.

Приликом анализе релевантног тржишта коришћени су подаци које Агенција прикупља сваке године путем упитника за пружаоце услуге фиксног широкопојасног приступа Интернету и годишњих извештаја за пружаоце Интернет услуга. Период на који се анализа односи обухвата податке добијене од оператора за 2012, 2013, 2014. и 2015. годину.

Агенција је поступак анализе велепродајног тржишта широкопојасног приступа спровела у циљу оцене степена конкурентности на одређеном релевантном тржишту, сходно члану 59. став 1. Закона, односно у циљу континуираног праћења стања на релевантном тржишту, а ради уочавања евентуалних промена у односу на претходно извршену анализу тог тржишта из октобра 2012. године. Ово се превасходно односи на постојање квалитетног тржишног надметања или постојање једног или више оператора са ЗТС.

У поступку анализе релевантног тржишта, Агенција је, сагласно одредби чл. 60. став 2. и 62. став 3. Закона, сарађивала са Комисијом за заштиту конкуренције (у даљем тексту: Комисија), као органом надлежним за заштиту конкуренције. Комисија је, дана 16.6.2017. године, доставила Агенцији мишљење број: 1/0-09-404/2017-2 од 14.6.2017. године на Извештај о анализи релевантног тржишта. У наведеном мишљењу Комисија предлаже да се у извештајима о анализи тржишта која подлежу претходној регулацији изврше компарације са претходним извештајним периодом. Предметна анализа релевантног тржишта обухвата 2012, 2013, 2014. и 2015. годину и за тај период су приказани упоредни подаци о стању релевантног тржишта, што је у складу са Законом и са најбољом праксом Европске уније у претходној регулацији тржишта електронских комуникација. Периоди анализе релевантног тржишта дефинисани су релевантним документима и приказују динамику промена у сектору електронских комуникација, те је према мишљењу Агенције продужавање периода на који се предметна анализа односи несврхисходно. Комисија је указала и да је потребно додатно образложити наводе у вези са увођењем *naked DSL*, у смислу процене техничких могућности увођења ове услуге на целој територији Републике Србије и детаљнијег образложења карактера тражње за овом услугом, у циљу оцене профитабилности и исплативости њеног увођења. У вези са овом сугестијом, Агенција констатује да је извршена анализа релевантног

тржишта довољна за доношење оваквог закључка и остаје при ставу изнетом у поглављу 3.1.2. Карактеристике велепродајног тржишта широкопојасног приступа Извештаја о анализи релевантног тржишта, као и у одговору на коментар оператора BeotelNet-ISP d.o.o. у вези са овим питањем. Агенција је у вези са овим коментаром Комисије констатовала да је Комисија 2014. године примила поднесак оператора ORION TELEKOM DOO BEOGRAD (NOVI BEOGRAD), (у даљем тексту: ORION TELEKOM DOO), у којем се износе извесни проблеми који се тичу преносивости броја у јавним телефонским мрежама на фиксној локацији, а у вези са услугом широкопојасног приступа Интернету преко ADSL технологије у малопродаји. У наведеном поднеску је наведено да у случају да корисник пренесе фиксни број из мреже Предузећа за телекомуникације Телеком Србија а.д., из Београда, Таковска 2 (у даљем тексту: Телеком Србија а.д.) у мрежу другог фиксног оператора, крајњи корисник неће бити у могућности да користи услугу широкопојасног приступа Интернету коришћењем ADSL технологије преко своје фиксне телефонске линије. Како поводом овог питања није покренут поступак пред Комисијом, може се закључити да Комисија није утврдила повреду конкуренције сходно одредбама Закона о заштити конкуренције („Службени гласник РС“, бр. 51/09 и 95/13). Такође, Комисија је напоменула и да задржава право да у конкретним поступцима које води у оквиру своје надлежности, у складу са прописима којима се уређује заштита конкуренције изведе и евентуално другачије закључке у односу на наведене у предметној анализи, нарочито у погледу утврђивања релевантног тржишта, било у производној, било у географској димензији, при чему је могуће да се конкретна дефиниција не подудара у свему са дефиницијом коришћеном за потребе анализе релевантног тржишта. Агенција је прихватила овај коментар и сагласна је са истим. Сугестија Комисије да је потребно усагласити појединачне закључке у Извештају о анализи релевантног тржишта, који се односе на утврђивање супституције на страни тражње за сваку врсту прикључка са налазима које је показала предметна анализа релевантног тржишта у погледу њихове заменљивости, прихваћена је од стране Агенције и извршене су измене у погледу формулације закључака у вези са супституцијом на страни тражње.

Одређивање оператора са ЗТС експлицитно је уређено одредбама члана 62. Закона.

Обавезе оператора са ЗТС, које се решењем одређују операторима са ЗТС прописане су чланом 63. Закона.

У поступку анализе дефинисано је релевантно тржиште у производној и географској димензији, анализирани су критеријуми за утврђивање значајне тржишне снаге, а по окончању тог поступка, ставом I. диспозитива овог решења, утврђено је да је Телеком Србија а.д. оператор са ЗТС на релевантном тржишту. Оператору са ЗТС су ставом II. диспозитива овог решења, одређене обавезе на основу постојећег стања тржишне конкуренције и идентификованих потенцијалних препрека у развоју тржишне конкуренције, са којима се суочавају оператори на велепродајном тржишту широкопојасног приступа.

У производној димензији, релевантно тржиште обухвата услугу *bitstream* приступа реализовану путем бакарне парице укључујући и услугу која се користи за сопствене

потребе, при чему се подразумевају следеће тачке преузимања саобраћаја између оператора који пружа услугу и оператора који користи услугу:

- тачка приступа на IP нивоу;
- тачка приступа на Ethernet нивоу;
- тачка приступа на DSLAM-у.

Географска димензија veleпродајног тржишта широкопојасног приступа је територија Републике Србије.

На основу критеријума за утврђивање појединачне значајне тржишне снаге који су дефинисани одредбом члана 61. Закона, и то: величина оператора и његових конкурената посебно у погледу броја корисника и прихода на релевантном тржишту, контрола над инфраструктуром чији се обим не може лако реплицирати, технолошка предност оператора, која му омогућава надмоћан положај на тржишту, недостатак или низак ниво преговарачке моћи купаца, економија обима, економија опсега и степен вертикалне интеграције, Агенција је утврдила да на посматраном релевантном тржишту не постоји ефикасна конкуренција, односно да Телеком Србија а.д. поседује значајну тржишну снагу.

У посматраном периоду тржишно учешће Телеком Србија а.д. на veleпродајном тржишту широкопојасног приступа је стабилно, износи 100% и не очекује се да ће се значајније променити у периоду до следеће анализе релевантног тржишта. Поред тога, Телеком Србија а.д. на релевантном тржишту остварује значајне предности у односу на конкуренцију по основу инфраструктуре која се тешко реплицира, будући да поседује јавну електронску комуникациону мрежу која покрива скоро целу територију Републике Србије. Такође, Телеком Србија а.д. остварује значајне предности у односу на конкуренцију по основу економије обима и економије опсега, јер је присутан на свим релевантним тржиштима у сектору електронских комуникација и то са високим тржишним учешћем.

Имајући у виду наведено, као и одредбу члана 62. став 1. Закона, којом је прописано да Агенција, када на основу претходно спроведене анализе релевантног тржишта, утврди непостојање делотворне конкуренције на релевантном тржишту (као и на уско повезаном тржишту), решењем одређује оператора који, појединачно или заједно са другим операторима, на том тржишту има значајну тржишну снагу, одлучено је као у ставу I. диспозитива овог решења.

Такође, према одредби члана 62. став 2. Закона, решењем из претходног става, Агенција одређује оператору са ЗТС најмање једну обавезу из члана 63. Закона, водећи рачуна о врсти и природи утврђених недостатака на тржишту, претходним улагањима, подстицању даљих улагања и могућности за повраћај улагања по разумној стопи с обзиром на повезане ризике.

Уз уважавање постојећих и потенцијалних препрека у развоју тржишне конкуренције, Агенција је оператору Телеком Србија а.д., као оператору са ЗТС, сагласно одредби члана 62. став 2. Закона, одредила следеће обавезе из члана 63. Закона: објављивања одређених података у форми стандардне понуде, недискриминаторног поступања, рачуноводственог

раздвајања, омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава, као и контроле цена и примене трошковног рачуноводства, те је одлучено као у ставу II. диспозитива овог решења.

Обавезе се уводе са циљем да се на најбољи начин отклоне потенцијалне препреке развоју конкуренције, омогући развој релевантног тржишта и конкуренције и заштите интереси крајњих корисника.

Ово из разлога што у посматраном периоду анализа релевантног тржишта не даје другачије резултате у односу на резултате анализе релевантног тржишта, који су садржани у Извештају о анализи veleпродајног тржишта широкопојасног приступа - октобар 2012. године, како са аспекта одређивања оператора са ЗТС, тако и са аспекта утврђивања регулаторних обавеза.

Приликом одређивања обавеза оператору са ЗТС, Агенција је водила рачуна о врсти и природи утврђених недостатака на тржишту, претходним улагањима, подстицању даљих улагања и могућности повраћаја улагања по разумној стопи с обзиром на повезане ризике.

Телеком Србија а.д. је дужан да обавезе утврђене ставом II. диспозитива овог решења, које су појединачно уређене одредбама 64-68. Закона, извршава на начин утврђен ст. III. до VII. диспозитива овог решења:

1. Обавеза објављивања одређених података у форми стандардне понуде

У складу са одредбама члана 64. Закона, Агенција закључује да оператор са ЗТС треба да има обавезу објављивања одређених података, која се посебно односи на рачуноводствене податке, техничке спецификације, карактеристике мреже, услове понуде и коришћења (укључујући ограничења), рокове важења понуде, цене и модел стандардног уговора.

Агенција констатује да је пропорционално и оправдано одредити обавезу Телеком Србија а.д. да објављује одређене податке, јер се тиме осигурава да ће он, као оператор са ЗТС на veleпродајном тржишту широкопојасног приступа, нудити услуге другим операторима под једнаким условима и са истим квалитетом као што то чини за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера. Обавеза Телеком Србија а.д. да објављује одређене податке омогућава операторима корисницима veleпродајне услуге широкопојасног приступа да, на основу транспарентно објављених услова оператора са ЗТС, дођу до закључка да ли су дискриминисани ценама, условима и роковима. Обавеза објављивања одређених података чини ефикаснијим остале обавезе које има оператор са ЗТС на релевантном тржишту, а то се нарочито односи на обавезу недискриминаторног поступања.

У складу са претходно наведеним, а узимајући у обзир *BEREC Monitoring report on Broadband Common Positions BoR (11) 20* и *Report on ERG best practices on regulatory regimes in wholesale unbundled access and bitstream ERG (07) 53*, Агенција констатује да обавеза објављивања података треба да се односи на следеће:

- Телеком Србија а.д. је у обавези да објави Стандардну понуду за veleпродајни широкопојасни приступ (у даљем тексту: Стандардна понуда) за све услуге које су обухваћене дефиницијом релевантног тржишта, на основу које други оператори неће бити у обавези да плаћају додатне трошкове који нису неопходни за пружање релевантне услуге;
- Стандардна понуда мора бити детаљно рашчлањена у складу са потребама тржишта и мора садржати врсту услуге, одговарајуће рокове, услове и цене услуга;
- Телеком Србија а.д. је у обавези да Агенцији, тромесечно или на захтев Агенције, доставља детаљне извештаје који ће обухватати све релевантне показатеље ефикасности (KPI - *Key Performance Indicators*);
- Телеком Србија а.д. је у обавези да Агенцији омогући приступ систему или бази података који се користе за обрачун и чување главних показатеља ефикасности.

Сврха ове обавезе јесте да се свим операторима на релевантном тржишту омогући увид у услове коришћења услуге *bitstream* приступа.

С обзиром на техничке карактеристике и сложеност услуге *bitstream* приступа, Агенција констатује да сам приступ информацијама није довољан и из тог разлога је неопходно да се Телеком Србија а.д. одреди обавеза објављивања Стандардне понуде. У Стандардној понуди морају бити наведене услуге које Телеком Србија а.д. нуди у вези са услугом *bitstream* приступа и иста мора бити детаљно рашчлањена у складу са тржишним потребама, тако да други оператори, који желе одређену услугу, не морају да сnose додатне трошкове који нису неопходни за пружање дате услуге.

Неопходно је да Стандардна понуда садржи списак услуга које су рашчлањене у складу са потребама других оператора, као и повезане услове који се тичу списка услуга, а који укључују цене, као и принципе одређивања истих.

Стандардна понуда мора бити сачињена у складу са Правилником о минималном садржају, нивоу детаљности и начину објављивања стандардних понуда („Службени гласник РС“, број 70/11) и садржати цене, разумне рокове, као и накнаде за непоштовање рокова извођења, а све са циљем да се осигура правовременост у испуњавању обавеза.

Основни садржај Стандардне понуде укључује:

- опште одредбе које се односе на предмет, опсег и ограничења Стандардне понуде, измене Стандардне понуде, поступак измене уговора о коришћењу услуге и/или приступа мрежи у случају измене Стандардне понуде, начине усклађивања уговора произашлих из Стандардне понуде, примену, време ступања на снагу, као и важење Стандардне понуде, захтев за започињање преговора о склапању уговора који нарочито мора садржати рокове за одговор на захтеве за коришћење услуге *bitstream* приступа;
- опис услуга које су садржане у Стандардној понуди;
- детаљне услове за поступак склапања уговора о коришћењу услуге *bitstream* приступа (поступке подношења захтева и пружања услуге *bitstream* приступа, као

и ограничења при њиховој употреби, услове за активацију и пружање услуге, разлоге за одбијање захтева и/или трајно/привремено обустављање пружања услуге);

- техничке услове – архитектуру услуге *bitstream* приступа у мери у којој је иста релевантна за реализацију ове услуге (тачке приступа за све врсте услуга дефинисане Стандардном понудом, врсте и опис расположивих интерфејса и припадајућих протокола, врсте приступних водова, стандардни ниво услуге у погледу успостављања приступа и преноса података, аутентификације и преноса података, техничких услова и начина повезивања оператора корисника Стандардне понуде на мрежну платформу оператора за приступ мрежи, измене техничких параметара и сл.) и списак VDSL терминалне опреме која је компатибилна са опремом Телекома Србија а.д.;
- цене услуга *bitstream* приступа (цене и начин обрачуна накнада за сваки одговарајући део Стандардне понуде);
- обрачун, наплату и инструменте осигурања плаћања;
- квалитет услуга - услове пружања *bitstream* приступа, рокове за одговоре на захтеве за пружање услуге *bitstream* приступа, уговоре о нивоу услуге (SLA - *Service Level Agreement*), референтне услове уговора о коришћењу услуге *bitstream* приступа који укључују надокнаде због неизвршења уговорних обавеза, одржавање, утврђивање и отклањање сметњи, привремену обуставу пружања услуге и трајну обуставу пружања услуге;
- управљање, рад и одржавање услуге (услове приступа системима оперативне подршке, информационим системима и базама података оператора за приступ мрежи за потребе подношења претходних захтева, захтева за пружање услуге, уклањање кварова и наплату);
- одговорност и накнаду штете;
- поверљивост информација и пословну тајну;
- поступак миграције оператора корисника Стандардне понуде између услуга;
- решавање спорова;
- додатке Стандардне понуде (попис регионалних приступних тачака, форму захтева за услугу *bitstream* приступа, текст споразума о поверљивости, текст инструмента осигурања плаћања, образац за пријаву кварова/сметњи, обрасце за поступак миграције оператора корисника Стандардне понуде на друге технологије преко којих се може пружати услуга).

Без обавезе објављивања одређених података у форми стандардне понуде Агенција не би на одговарајући начин могла да прати да ли оператор са ЗТС на релевантном тржишту спроводи обавезу недискриминаторног поступања. Обавеза објављивања одређених података у форми стандардне понуде је додатна обавеза у смеру решавања препрека развоју конкуренције које су везане за дискриминацију на ценовној и неценовној основи, имајући у виду да је све облике дискриминаторног поступања могуће утврдити само онда када су

транспарентно објављени услови под којима оператор са ЗТС нуди услуге на релевантном veleпродајном тржишту.

У оквиру обавезе објављивања одређених података у форми стандардне понуде, Агенција оцењује неопходним да Телеком Србија а.д. буде обавезан да Агенцији, тромесечно или на захтев Агенције, доставља детаљне извештаје са свим релевантним показатељима ефикасности пружања релевантне услуге (*Key Performance Indicators*).

Агенција закључује да извештај о релевантним показатељима ефикасности мора да садржи следеће:

- број примљених захтева по оператору и по преносним брзинама;
- број примљених захтева од оператора по тачкама спајања (*POP*);
- број одбијених захтева по одређеним разлозима за одбијање;
- број реализованих захтева унутар одређеног рока;
- просечно време успостављања услуге по оператору;
- број активних DSL линкова по локалним централама (*MDF*);
- број пријављених кварова (сметњи) по типу приступа;
- просечно време за отклањање кварова по операторима;
- број отклоњених кварова у оквиру одређеног времена (*basic SLA*);
- QoS за VOIP;
- QoS за IPTV;
- QoS за VoD.

Агенција закључује да обавеза објављивања одређених података у форми стандардне понуде не представља додатно оптерећења за Телеком Србија а.д., већ да операторима корисницима пружа транспарентан увид у услове пружања услуге *bitstream* приступа и тиме доприноси обезбеђивању конкуренције на релевантном тржишту.

2. Обавеза недискриминаторног поступања

Обавеза недискриминаторног поступања, сагласно одредби члана 65. став 1. Закона, односи се на једнако поступање оператора са ЗТС приликом пружања услуга међуповезивања и приступа у упоредивим околностима.

У складу са одредбама члана 65. став 2. Закона, оператор са ЗТС је дужан да другим операторима пружа услуге под једнаким условима и са истим квалитетом као што то чини за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера.

Агенција одређује Телеком Србија а.д., као оператору са ЗТС на veleпродајном тржишту широкопојасног приступа, обавезу недискриминаторног поступања, којом је у обавези да:

- осигура једнаке услове (пре свега у погледу цена, рокова и информација) при истим околностима за све операторе кориснике који пружају исте услуге;
- пружа услуге и податке операторима корисницима под истим условима и уз исти квалитет услуге који обезбеђује за сопствене потребе, потребе повезаних лица или партнера.

Телеком Србија а.д., као оператор са ЗТС на релевантном тржишту, у одсуству регулације може спроводити активности које се односе на пружање услуге *bitstream* приступа, а које су дискриминаторне у погледу услова, цена, квалитета и представљају препреке развоју делотворне конкуренције.

Агенција закључује да Телеком Србија а.д., као оператор са ЗТС, може користити различите механизме на ценовној и неценовној основи како би отежао (или чак учинио немогућим) улазак и рад конкурентних оператора и из тих разлога констатује да је оправдано Телеком Србија а.д. одредити обавезе недискриминаторног поступања.

Такође, Телеком Србија а.д. може обрачунавати услуге *bitstream* приступа операторима корисницима по ценама које су више од цена по којима их нуди за сопствене потребе, чиме умањује профите и истискује конкуренцију (операторе кориснике). Та пракса је препозната као ценовно истискивање маргине профита (*price squeeze*).

Поред преношења значајне тржишне снаге на ценовним основама, Телеком Србија а.д. може примењивати и антиконкурентске тактике одуговлачења, ускраћивања информација, инсистирања на неоправданим захтевима и дискриминаторног коришћења информација. Ове активности доводе операторе кориснике у неравноправан положај, чиме се спречава делотворна конкуренција.

Агенција констатује да обавеза недискриминаторног поступања не представља додатно оптерећења за Телеком Србија а.д., зато што не узрокује додатне трошкове нити захтева нове процедуре, већ само даје упоредив увид у понашање оператора са ЗТС према свом малопродајном делу и према операторима корисницима услуге *bitstream* приступа.

3. Обавеза рачуноводственог раздвајања

Агенција одређује Телеком Србија а.д., као оператору са ЗТС, обавезу рачуноводственог раздвајања, која се односи на одвојено рачуноводствено праћење пословних активности у вези са пружањем велепродајне услуге широкопојасног приступа.

У складу са Правилником о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са значајном тржишном снагом у области електронских комуникација („Службени гласник РС“, број 52/11), Телеком Србија а.д. је дужан да припреми и достави извештај о раздвајању рачуна успеха и ангажоване имовине по свим врстама тржишних услуга, у роковима прописаним наведеним правилником.

Такође, Телеком Србија а.д. је у обавези да на захтев Агенције достави велепродајне и интерне трансферне цене, ради утврђивања постојања неоправданог унакрсног субвенционисања, као и да на захтев Агенције омогући увид у закључене уговоре, рачуноводствене податке, укључујући и податке о приходима оствареним на релевантном тржишту. Агенција је овлашћена и да те податке објави, уколико би се тиме допринело развоју делотворне конкуренције, водећи рачуна о томе да битно не угрози пословање оператора.

4. Обавеза омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава

Агенција сматра да би одбијање договора или ускраћивање приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава било супротно интересима крајњих корисника и ограничило такмичење на тржишту електронских комуникација на нивоу малопродаје. У складу са тим, Агенција оператору Телеком Србија а.д. одређује обавезе из члана 67. Закона, тако да се приступ елементима мреже и припадајућим средствима ограничи само на оно што је у техничком и оперативном смислу неопходно ради пружања услуга крајњим корисницима, у складу са најбољом праксом Европске уније из ове области. Приликом одређивања обавеза из наведеног члана, Агенција може прописати техничке и организационе услове које оператор са ЗТС и оператори који од њега траже приступ и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава морају испунити, када је то неопходно ради обезбеђивања несметаног функционисања мреже.

На основу дела анализе који говори о препрекама које оператор са ЗТС може постављати одбијањем договора или ускраћивањем приступа, Агенција закључује да би ускраћивање приступа, неоправдано условљавање или слично ограничавање од стране оператора са ЗТС који контролише неопходну инфраструктуру, спречило развој конкуренције на малопродајном нивоу, што би на крају угрозило интересе крајњих корисника. Поред тога, Агенција закључује да оператор са ЗТС може користити и остале механизме спречавања конкуренције на ценовној и неценовној основи како би отежао или чак учинио немогућим улазак и рад осталих оператора на релевантном тржишту.

Одређивање обавеза оператору са ЗТС да конкурентима, под недискриминаторним условима, обезбеди приступ и коришћење елемената своје мреже и припадајућих средстава, обезбеђује могућност и другим операторима да понуде услуге крајњим корисницима преко инфраструктуре оператора са ЗТС, нарочито у мање насељеним областима. То, такође, омогућава спречавање преношења значајне тржишне снаге на малопродајно тржиште, обезбеђује квалитетнију понуду услуга крајњим корисницима и дугорочно штити такмичење на тржишту електронских комуникација и подстиче развој тржишта. При томе, Агенција може одредити додатне услове оператору са ЗТС, како би се осигурало фер, разумно и благовремено извршавање обавеза.

Из анализе релевантног тржишта Агенције приметно је потенцијално нарушавање конкуренције, где положај оператора на малопродајном тржишту зависи од услова приступа инфраструктури Телеком Србија а.д. Телеком Србија а.д. је у стању да спречи или ограничи приступ инфраструктури постављањем препрека, као што су кашњење у поступку омогућавања приступа, неконкурентни услови и сл. Поред тога, Телеком Србија а.д. са 100% тржишног учешћа на посматраном veleпродајном тржишту широкопојасног приступа може да доноси одлуке независно од понашања других учесника на тржишту.

Из наведених разлога, Агенција одређује Телеком Србија а.д. обавезу да одговори на оправдане захтеве за приступ и коришћење елемената мреже, па у складу са одредбом из члана 67. став 3. Закона, одређује обавезе да:

- другом оператору пружи услугу *bitstream* приступа обухваћену дефиницијом овог тржишта;
- преговара са другим операторима који траже приступ у доброј вери и да, у оквиру ове обавезе, одговори на сваки разуман захтев у року од 5 (пет) радних дана;
- не укида неоправдано већ одобрени приступ мрежи и припадајућој инфраструктури;
- пружи одређене услуге другим операторима под велепродајним условима;
- одобри приступ техничким средствима, протоколима и другим кључним технологијама које су потребне за пружање услуга;
- омогући колокацију, односно други облик заједничког коришћења припадајућих средстава;
- омогући приступ системима оперативне подршке или сличним софтверским системима, ради обезбеђивања лојалне конкуренције у пружању услуга електронских комуникација;
- обезбеди међуповезивање мрежа и припадајућих средстава;
- обезбеди приступ повезаним услугама, попут услуга базираних на подацима о идентитету, локацији и доступности корисника;
- пружи услуге потребне за обезбеђивање интероперабилних услуга за повезивање крајњих корисника, укључујући и услуге интелигентних мрежа;
- у складу са техничким могућностима и на оправдане захтеве оператора корисника омогући техничке услове за пружање IP телефоније (VoIP), IP телевизије (IPTV) и видеа на захтев (*Video on Demand*) на малопродајном тржишту, унутар услуге *bitstream* приступа (путем закупљивања логичких канала);
- успостави јединствен систем информисања, којим ће сопствене малопродајне јединице и јединице других оператора обавестити о узроцима прекида и року за њихово отклањање;
- исправи насталу грешку у року од 48 сати од пријаве грешке, односно, у случају озбиљне грешке, у року од највише 5 (пет) радних дана, а о продужењу рока дужан је да обавести оператора корисника и Агенцију, уз специфицирање разлога који указују да је реч о озбиљној грешци;
- одговори на питања у вези са информацијама о услузи *bitstream* приступа у року од 3 (три) радна дана;
- у случају одбијања захтева за приступ оператора, одмах обавести оператора путем јединственог информационог система о разлозима за одбијање, а најкасније у року од 10 (десет) радних дана пошаље техничку документацију, која треба да садржи разлога за одбијање;

- поштује рокове: рок за завршетак радова за приступ и коришћење елемената мреже је 8 (осам) радних дана од дана пријема налога, а за почетак рада највише 2 (два) радна дана од дана пријема налога од стране оператора корисника.

Агенција је при одређивању обавеза из одредаба члана 67. Закона, у вези са обезбеђивањем приступа водила рачуна о регулаторним начелима и принципима и степену развоја тржишта и констатује да су све наведене обавезе технички изводљиве, узимајући у обзир капацитете оператора. Агенција одређује Телеком Србија а.д. обавезу да другим операторима пружа услугу *bitstream* приступа обухваћену дефиницијом релевантног тржишта. С обзиром на то да Телеком Србија а.д. поседује електронску комуникациону мрежу која не може лако да се реплицира, наведене обавезе су потребне како би се онемогућило да Телеком Србија а.д. пренесе своју значајну тржишну снагу на повезано малопродајно тржиште. Такође, Телеком Србија а.д. треба да специфицира техничке параметре за сваку тачку преузимања саобраћаја услуге *bitstream* приступа.

Агенција констатује да Телеком Србија а.д. треба да примењује јединствену услугу *bitstream* приступа независно од технологије којом се услуга реализује (ADSL и/или VDSL).

Агенција закључује да Телеком Србија а.д. треба да спроводи оцењивање разумног захтева оператора корисника у складу са обавезом недискриминације и техничким могућностима властите мреже.

Телеком Србија а.д. има обавезу да преговара у доброј вери са оператором који захтева приступ за велепродајну услугу широкопојасног приступа, са циљем да у разумном року одговори на захтев. У одсуству ове обавезе, Телеком Србија а.д. би могао да искористи своју значајну тржишну снагу и да спроводи тактике одуговлачења. Телеком Србија а.д. има и обавезу да у одговарајућем року одговори на сваки разумни захтев оператора за добијање услуге *bitstream* приступа.

Агенција одређује да Телеком Србија а.д. не би смео неоправдано да укине већ одобрени приступ мрежи и припадајућој инфраструктури, осим ако се оператори не договоре о неком облику миграције. У случају да не постоји договор између оператора, Телеком Србија а.д. је у обавези да обавести операторе кориснике и Агенцију о укидању постојеће бакарне приступне мреже две године унапред, како би оператори корисници имали времена да испланирају алтернативни приступ до крајњег корисника. Агенција закључује да је наведена обавеза нужна, с обзиром да би, у одсуству регулације Телеком Србија а.д. био у могућности да престане да пружа услугу операторима који већ послују на тржишту, а што би имало за последицу губитак тржишног удела оператора, па и изласка с тржишта, а све на штету крајњих корисника, с обзиром на то да би изгубили могућност коришћења и избора услуга које су већ постојале на тржишту.

С обзиром на то да Агенција одређује оператору Телеком Србија а.д. увођење јединствене услуге *bitstream* приступа, Телеком Србија а.д. је у обавези да омогући операторима корисницима постојеће услуге засноване на ADSL технологији, прелазак на јединствену услугу *bitstream* приступа.

Телеком Србија а.д. је, такође, у обавези да на сваки разуман захтев за међуповезивање у врху коришћења услуге *bitstream* приступа оствари то међуповезивање најкасније у року од 5 (пет) радних дана од подношења захтева. Одређивањем рока спречава се Телеком Србија а.д. да одуговлачи са међуповезивањем користећи своју значајну тржишну снагу на релевантном тржишту.

Приликом оцењивања основаности захтева за приступ, Телеком Србија а.д. треба да се руководи принципом недискриминације и техничким могућностима сопствене мреже. Такође, Телеком Србија а.д. не може, приликом оцењивања основаности захтева за међуповезивање, од оператора захтевати услове и радње који су у супротности са обавезама које има оператор са ЗТС.

Обавеза да се не укида већ одобрено међуповезивање односи се на сигурност коју оператор корисник мора имати у односу на коришћење велепродајне услуге. Укидање већ одобреног међуповезивања за услугу велепродајног широкопојасног приступа могло би довести до штете и повећања трошкова оператора корисника велепродајне услуге широкопојасног приступа, што би угрозило његову конкурентност, а Телеком Србија а.д. би, преношењем ЗТС на повезано малопродајно тржиште, био у повлашћеном положају у односу на конкуренцију.

Телеком Србија а.д. је у обавези да обезбеди приступ и коришћење комплетне расположиве инфраструктуре неопходне за коришћење услуге *bitstream* приступа (укључујући xDSL портове у уличним кабинетима) и остале комуникационе опреме и да оператору кориснику обезбеди приступне водове до тачака међуповезивања, уколико је то оператору кориснику потребно да би могао да приступи свакој приступној тачки преко властитих приступних водова за које је сам оператор корисник одговоран. С тим у вези, Телеком Србија а.д. је у обавези да у оквиру Стандардне понуде објави листу VDSL терминалне опреме која је компатибилна са опремом Телекома Србија а.д., како би оператори корисници ускладили своју VDSL терминалну опрему са постојећом опремом Телеком Србија а.д. ради спречавања деградације сервиса код крајњих корисника.

Такође, Телеком Србија а.д. треба да омогућава приступ оперативним информационим системима подршке у складу са међународним стандардима, преко Интернет страница с одговарајућом сигурносном заштитом, путем којих је, с највише двосатним периодом ажурирања тренутног статуса, омогућен приступ следећим информацијама:

- праћењу захтева оператора корисника за услугу *bitstream* приступа;
- праћењу захтева оператора корисника за поправка квара, статуса и стања поправке квара оператора корисника;
- информацијама о фактурисању услуга оператору кориснику;
- информацијама о статусу доступности услуге до крајњег корисника.

Такође, Телеком Србија а.д. је у обавези да омогући операторима приступ информацијама (као што су отклон квара, база доступности, подношење захтева Телеком Србија а.д. за услугу у електронском облику и праћења истог, подношење захтева Телеком

Србија а.д. за промену брзине, пресељења, искључења, итд.) преко информационог система, односно треба да има обавезу успостављања таквог система. Агенција закључује да је наведена обавеза разумна и да не би представљала велики терет за Телеком Србија а.д., с обзиром на праксу пословања и комуницирања у пословном свету и потребе за правовременим информацијама.

Телеком Србија а.д. треба да другим операторима обезбеди услове и ниво квалитета услуге који су једнаки оним које осигурава за своје властите услуге или за потребе својих повезаних друштава у складу са одредбама Стандардне понуде, без обзира на који начин ће то учинити (нпр. надоградњом својих мрежних компонената, специфицирањем потребних техничких карактеристика претплатничке опреме или раздвајањем саобраћаја у виртуелне LAN-ове према типу саобраћаја).

Додатно, у складу са Директивом 2002/19/ЕС Европског парламента и Савета од 7. марта 2002. године а о приступу и међусобном повезивању електронских комуникационих мрежа и инфраструктуре (*Access Directive*), Телеком Србија а.д. је у обавези да омогући следеће миграције:

- између тачака/нивоа услуге *bitstream* приступа;
- између услуге *bitstream* приступа и услуге издвојеног приступа локалној петљи.

Такође, Телеком Србија а.д. треба да обезбеди ниво услуге уговорен у оквиру SLA (*Service Level Agreement*) за све услуге *bitstream* приступа, као што су нпр. рокови успоставе и време отклањања кварова. Осим тога, саставни део сваког SLA су и одговарајуће накнаде у случајевима неиспуњења одређених рокова из SLA. Агенција одређује Телеком Србија а.д. основне нивое услуге (*Basic SLA*) који су саставни део предметне Стандардне понуде. У циљу осигурања примене основних нивоа SLA, Агенција одређује Телеком Србија а.д. обавезу објављивања индикатора оствареног нивоа услуга на тромесечном нивоу или на захтев Агенције.

Додатно, Агенција закључује да Телеком Србија а.д. треба да преговара у доброј вери и да испуњава разумне захтеве оператора за вишим нивоом SLA. Самим тим, у складу са обавезом недискриминације, Телеком Србија а.д. треба да обавести Агенцију о свим бољим условима SLA (*advanced SLA*), које пружа другим операторима на основу комерцијалних договора или за потребе властите малопродаје или својих повезаних друштава. На тај начин, Агенција може да утврди да ли Телеком Србија а.д. операторима корисницима који пружају исте услуге осигурава исте услове у истим околностима, односно да ли Телеком Србија а.д. једном оператору кориснику пружа исти ниво SLA, који по истој цени пружа другом оператору кориснику.

Агенција констатује да је одређивање наведене обавезе оправдано, јер то доприноси успостављању ефикасне конкуренције на тржишту електронских комуникација. Услуга *bitstream* приступа омогућава осталим операторима да на ширем подручју Републике Србије нуде услуге крајњим корисницима и равноправно конкуришу малопродајном делу Телеком Србија а.д. и његовим повезаним друштвима. Агенција сматра услугу *bitstream* приступа

важном услугом у процесу либерализације тржишта електронских комуникација и у процесу повећања густине широкопојасних прикључака у Републици Србији, а исто тако и услугом од великог значаја за подстицање равноправног тржишног такмичења на повезаном малопродајном тржишту. Зато је, са становишта Агенције, значај услуге *bitstream* приступа изузетно велики, јер се конкурентном veleпродајном понудом другим операторима омогућавају равноправни услови за тржишно такмичење на цело, подручју Републике Србије.

Узимајући у обзир брзину развоја тржишта, као и Стратегију развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године („Службени гласник РС“, број 51/10), Стратегију развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС“, број 68/10) и Стратегију развоја широкопојасних мрежа и сервиса у Републици Србији до 2016. године („Службени гласник РС“, број 81/14), Агенција оцењује да је изузетно важно да оператор има могућност приступа на различитим нивоима мреже Телеком Србија а.д. путем услуге *bitstream* приступа, независно од технологије, а имајући у виду изводљивост пружања наведеног приступа с обзиром на расположиви капацитет Телеком Србија а.д. и у циљу подстицања конкуренције и развоја електронских комуникационих услуга, а све на добробит крајњих корисника.

Међутим, Агенција закључује да обавеза приступа и коришћења посебних делова мреже, без одређивања других обавеза, не би могла решити препреке за развој тржишног такмичења и зато је потребно допунити наведену обавезу другим обавезама, у циљу деловања на све постојеће и потенцијалне проблеме.

5. Обавеза контроле цена и примене трошковног рачуноводства

У складу са одредбама члана 68. Закона, Телеком Србија а.д., као оператор са ЗТС на релевантном тржишту, има обавезу трошковне заснованости цена и примене трошковног рачуноводства, у вези са veleпродајном услугом широкопојасног приступа. Ово посебно важи ако се утврди да непостојање делотворне конкуренције омогућава оператору са ЗТС да одржава неоправдано високе цене или му даје могућност да ниским ценама истисне конкуренте на штету крајњих корисника.

Начин примене трошковног рачуноводства у циљу контроле цена дефинисан је општим актом Агенције који ближе прописује примену трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС. Такође, Агенција ангажује независног ревизора ради годишње провере усклађености трошковног рачуноводства оператора са ЗТС, са прописаним начином примене трошковног рачуноводства и објављује мишљење независног ревизора на својој Интернет страници.

Оператор са ЗТС сноси терет доказивања да цене његових услуга произлазе из трошкова, укључујући повраћај улагања по разумној стопи и дужан је да на захтев Агенције достави детаљно оправдање својих цена. Приликом утврђивања трошкова делотворног пружања услуга, Агенција може да примени другачију методологију трошковног рачуноводства од оне коју примењује оператор са ЗТС.

На основу наведеног, Телеком Србија а.д. је у обавези да сваку регулаторну обавезу утврђену овим решењем извршава на начин одређен овим решењем, те је одлучено као у ст. III. до VII. диспозитива овог решења.

Такође, Телеком Србија а.д. је у обавези да у року од 60 дана од дана пријема захтева Агенције, сачини и објави нову Стандардну понуду у складу са општим актом Агенције који ближе прописује минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардних понуда, те је одлучено као у ставу VIII. диспозитива овог решења.

Даље, Агенција је у поступку који је претходио доношењу решења, оператору Телеком Србија а.д. предочила чињенице и околности које су од значаја за одлучивање у овој управној ствари и истом омогућила да у остављеном року од 15 дана, достави документацију или друге доказе за које сматра да су релевантни за одлучивање, а сагласно одредбама члана 22. став 3. Закона и чл. 11, 102. и 106. став 5. ЗУП-а.

Поводом Обавештења са захтевом за изјашњење оператора са ЗТС, Агенција је примила изјашњење оператора Телеком Србија а.д. број: 378919/4-2017 од 20.10.2017. године (у даљем тексту: изјашњење), на чињенице и околности од значаја за доношење решења о одређивању оператора са ЗТС на veleпродајном тржишту широкопојасног приступа, у коме се наводи да Телеком Србија а.д. у потпуности остаје при својим ставовима, односно примедбама и сугестијама изнетим у јавним консултацијама. Такође, Телеком Србија а.д. истиче да су наведене примедбе и сугестије засноване на ваљаним аргументима и сматра да је аргументација Агенције, којом су изнете примедбе и сугестије одбачене, недовољно утемељена, те предлаже да Агенција још једном размотри изнету аргументацију и усвоји примедбе и сугестије.

Агенција је примила коментаре Телеком Србија а.д., које је изнео у допису број: 223924/1-2017 од 15.6.2017. године, поводом јавних консултација објављених на званичној Интернет страници Агенције, у вези Извештаја о анализи релевантног тржишта, у коме наводи следеће:

– Коментар број 1:

Телеком Србија а.д. наводи податке Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС) по којима је 45,5% домаћинстава остваривало приступ путем DSL технологије, а 45,3% путем кабловског Интернета у 2016. години и истиче да ови подаци доводе у сумњу тржишна учешћа оператора које је објавила Агенција. Оператор сматра, да је на основу података РЗС у малопродаји тражња за DSL приступом изједначена са тражњом за кабловским приступом и износи закључак да је због тога изједначена и њихова тражња у veleпродаји.

Агенција је у Извештају о анализи релевантног тржишта навела да исти обухвата период од 2012. године закључно са 2015. годином, што је и наведено у поглављу „Кратак преглед анализе“, те подаци из 2016. године нису укључени у предметну анализу. РЗС спроводи истраживања о употреби информационо-комуникационих технологија по методологији

Евростата, анкетирајући појединце, домаћинства и предузећа. Испитивање се спроводи телефонским путем и посредним анкетирањем крајњих корисника, док Агенција прикупља податке од оператора електронских комуникација кроз годишње и кварталне упитнике. Прикупљени подаци се користе за анализу и праћење тржишта електронских комуникација у складу са правним оквиром Републике Србије који уређује област електронских комуникација и усклађен је са регулаторним оквиром Европске уније из 2002. године, што је детаљно објашњено у поглављу 2.1. Регулаторни оквир у Европској унији и у поглављу 2.2. Правни оквир за спровођење поступка анализе тржишта у Републици Србији. Такође, Агенција прикупља и објављује податке за целокупно тржиште електронских комуникација у Републици Србији тј. од свих регистрованих оператора јавних комуникационих мрежа и услуга, док РЗС своја истраживања базира на одабраном узорку појединаца, домаћинстава и предузећа. Узимајући у обзир очигледне методолошке разлике у прикупљању и обради података, подаци о заступљености технологија према броју корисника које је објавио РЗС, не могу се користити као еквивалент вредностима које су обрачунате на основу броја претплатника достављених од стране оператора за целокупно тржиште електронских комуникација. Према подацима прикупљених од оператора, расподела претплатника према начину приступа у 2015. години је таква да учешће xDSL прикључака износи око 46%, док је учешће кабловског Интернета износило око 30% (Слика 1. у поглављу 3.1.1. Карактеристике малопродајног тржишта широкопојасног приступа Интернету), што значи да им тражња није изједначена. Уколико се посматра 2016. година, према подацима из кварталних извештаја Агенције (јавно доступни на Интернет страници) тржишно учешће xDSL прикључака је износило око 50%, док је тржишно учешће прикључака кабловског Интернета износило око 39%, на кварталном нивоу у односу на укупан број прикључака фиксног широкопојасног приступа (без мобилног Интернета), што такође указује да тражња за ова два приступа није изједначена.

– Коментар број 2:

Телеком Србија а.д. наводи да је закључак Агенције да мобилни приступ Интернету не представља супститут услузи широкопојасног приступа Интернету преко xDSL технологије, у директној супротности са закључком Комисије која је, у решењу број: 6/0-03-01/2017-26 од 13.3.2017. године, установила да мобилни Интернет који се остварује путем USB модема припада релевантном тржишту широкопојасног приступа, узимајући у обзир понуду оператора VIP MOBILE DOO, који нуди широкопојасни неограничени приступ Интернету у оквиру пакета „Кућни нет“. Оператор наводи и да је Комисија у наведеном решењу закључила да не постоје значајне разлике у погледу функционалности између фиксног и мобилног широкопојасног приступа Интернету путем USB модема и да овај приступ може представљати замену, а не допуну фиксном широкопојасном приступу. Телеком Србија а.д. истиче и да се у наредном периоду могу очекивати овакве понуде за мобилни широкопојасни приступ од стране свих мобилних оператора (укључујући и виртуелне мобилне операторе), као и да је покривеност LTE сигналом становништва Републике Србије преко 78% на крају

2016. године са трендом брзог раста, што је у нивоу покривености DSL приступом Телеком Србија а.д.

Агенција је у свом одговору навела да је Комисија дана 16.6.2017. године доставила Агенцији мишљење број: 1/0-09-404/2017-2 од 14.6.2017. године, по захтеву који јој је Агенција упутила на основу Протокола о међусобној сарадњи двеју институција, који је потписан дана 17.5.2011. године. У складу са овим протоколом, Комисија доставља Агенцији мишљење на све извештаје о анализама релевантних тржишта, наглашавајући да „задржава право да у конкретним поступцима које води у оквиру својих надлежности, у складу са прописима којима се уређује заштита конкуренције изведе и евентуално другачије закључке у односу на наведене у анализи, нарочито у погледу утврђивања релевантног тржишта, било у производној, било у географској димензији, при чему је могуће да се конкретна дефиниција не подудара у свему са дефиницијом усвојеном за потребе анализе“. Из наведеног произлази да се дефиниције релевантних тржишта у анализама тржишта које спроводи Агенција могу разликовати од оних које користи Комисија у својим поступцима. Агенција остаје при ставу да мобилни широкопојасни приступ Интернету (укључујући и приступ преко USB модема) не представља супститут малопродајној услузи широкопојасног приступа Интернету преко xDSL технологије, што је детаљно појашњено у поглављу 3.2.1.2. Приступ путем мобилних мрежа. Што се тиче понуде оператора VIP MOBILE DOO у оквиру пакета „Кућни нет“, на њиховој званичној Интернет страници се наводи да „приказане брзине преноса података важе само за првих 100 GB, након тога брзина преузимања података износи до 2Mb/s“, што значи да у овом случају постоји одређени неограничен приступ Интернету преко мобилне мреже, али да се корисницима аутоматски смањује уговорена брзина преноса података након што истроше 100 GB. Из наведеног произлази да понуђена услуга у функционалном смислу не може бити супститут услузи фиксног широкопојасног приступа Интернету преко xDSL технологије, која на посматраном географском тржишту подразумева гарантоване и непроменљиве брзине током уговорног периода уз неограничени приступ Интернету, у погледу количине пренетих и преузетих података. Поред тога, оператор VIP MOBILE DOO је започео са пружањем ове услуге у 2016. години, а период који анализа предметног тржишта обухвата укључује 2012, 2013, 2014 и 2015. годину.

- Коментар број 3:

Телеком Србија а.д. закључује да је тржиште широкопојасног приступа већ конкурентно и да се креће у правцу даљег повећања конкурентности, да расте учешће конкурентских широкопојасних технологија (кабловски и мобилни приступ) на рачун пада учешћа DSL технологије, па оператор сматра да његова доминација на тржишту није доказана.

Агенција је истакла да претходна (ex-ante) регулација тржишта електронских комуникација разликује малопродајна тржишта, која се односе на пружање услуга крајњим корисницима од стране оператора и велепродајна тржишта, која се односе на пружање услуга операторима корисницима од стране оператора власника мреже. У коментару није јасно назначено да ли је у питању малопродајно или велепродајно тржиште широкопојасног приступа. Предмет ове анализе је велепродајно тржиште широкопојасног приступа, а

малопродајно тржиште широкопојасног приступа Интернету није релевантно тржиште подложно претходној регулацији у Републици Србији, у складу са Одлуком. Анализа велепродајног тржишта широкопојасног приступа је показала да Телеком Србија а.д. има учешће од 100% које је стабилно у дужем временском периоду. Поред тога, Телеком Србија а.д. је вертикално интегрисани оператор, који остварује значајну предност у односу на конкуренцију по основу инфраструктуре која се тешко реплицира и технолошких предности, као и по основу економије обима и економије опсега, јер је присутан на свим релевантним тржиштима у сектору електронских комуникација и то са високим тржишним учешћем, о чему је детаљно разматрано у поглављу 4. Анализа релевантног тржишта. Сходно наведеном, Телеком Србија а.д. поседује значајну тржишну снагу на посматраном велепродајном тржишту широкопојасног приступа.

– Коментар број 4:

Телеком Србија а.д. наводи да из различитих разлога, пре свега технолошких, објективно није у могућности да испуни обавезу пружања VDSL2 услуге у велепродаји и да из истих разлога својим корисницима у малопродаји пружа ову услугу врло селективно, што је и разлог ниског учешћа ове технологије у укупном броју претплатника широкопојасног приступа. Према наводима оператора, омогућавање VDSL2 протока свим корисницима би захтевало велике инвестиције за скраћивање петље у мрежи оператора уз трошкове набавке додатних VDSL2 плоча, јер је њихова тренутна заступљеност веома ниска. Оператор сматра да би пружање VDSL2 технологије у велепродаји довело до следећих проблема: драстично опадање битског протока са повећањем броја корисника, немогућност контролисања механизма за потискивање интерференције у случају када терминална опрема није под контролом оператора који даје приступ, увођење VDSL терминалне опреме других оператора у мрежу довело би до несагледивих утицаја на постојеће кориснике. Оператор наводи и да се определио да стратешка оријентација у наредном периоду буде VDSL векторинг, а не VDSL2 и да је почетак примене VDSL векторинга у завршној фази, те да би одлука о масовној продаји VDSL2 довела до проблема при реализацији пословних планова Телеком Србија а.д. у вези са развојем широкопојасног приступа Интернету, што би се негативно одразило на читаво тржиште.

Агенција је навела да је, уважавајући наводе оператора Телеком Србија а.д. да VDSL2 технологија није заступљена у истој мери као ADSL технологија, у анализи користила термин xDSL технологија управо из разлога што сматра да на велепродајном тржишту треба да буде понуђена она технологија за коју постоје техничке могућности, имајући у виду истовремено и расположивост портова и дужину претплатничке петље, као предуслове који треба да буду испуњени како би се одређени захтеви оператора корисника реализовали. Агенција, како је наведено у Извештају релевантног тржишта, решењем одређује оператору Телеком Србија а.д. обавезу омогућавања приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава, која, између осталог, подразумева и да је оператор у обавези да оператору кориснику пружи јединствену услугу *bitstream* приступа обухваћену дефиницијом тржишта из поглавља 3.6. овог документа, независно од примењене xDSL технологије којом

се услуга реализује. У складу са тим, Телеком Србија а.д. има обавезу да одговори на оправдане захтеве за приступ и коришћење елемената мреже, у складу са техничким могућностима своје постојеће мрежне инфраструктуре, што ће бити наведено и у Стандардној понуди. Овакав услов већ постоји и у важећој Стандардној понуди и Агенција се са тим сагласила. Оператор није у обавези да проширује своју мрежу VDSL2 портовима, како би их понудио на veleпродајном тржишту, већ само да постојеће портове, тамо где је технички могуће, стави на располагање операторима корисницима. Агенција је сагласна са наводом да би у случају примењеног векторинга увођење неодговарајуће VDSL2 терминалне опреме других оператора у мрежу, довело до деградације сервиса код крајњих корисника. Из тог разлога, Телеком Србија а.д. ће у оквиру Стандардне понуде објавити листу VDSL терминалне опреме која је компатибилна са опремом Телекома Србија а.д.

– Коментар број 5:

Телеком Србија а.д. наводи да је опис *bitstream* услуге неадекватан (Дефиниције коришћених појмова) и тражи да се ова дефиниција измени или допуни тако да се из ње недвосмислено види да оператор власник инфраструктуре не обезбеђује оператору кориснику тј. његовом крајњем кориснику xDSL опрему. Оператор наводи и да је овај концепт заступљен сада при пружању veleпродајне услуге широкопојасног приступа, као и да представља уобичајену праксу на овом тржишту.

Агенција је у свом одговору истакла да је наведена дефиниција *bitstream* приступа преузета из документа *ERG Common position on wholesale bitstream access*, ERG (03) 33 rev 1, (стр. 2 и 3). Дефиниција је додатно појашњена у Извештају о анализи релевантног тржишта.

– Коментар број 6:

Оператор тражи усклађивање терминологије тј. дефинисање FTTx и да ли је VDSL део FTTx и то по тачкама: а) на стр. 17 се помињу „доле наведене приступне технологије“ - xDSL са директним прикључком на мрежу и приступ путем оптичких каблова (FTTx). Дато је и тржишно учешће FTTx технологије и VDSL технологије; б) стр. 23 - VDSL технологија - помиње се полагање оптике до сабирне тачке и постављање DSLAM-а, чиме се остварују већи протоци на мањим удаљеностима; ц) стр. 29 - тачка 3.2.1.6: приступ путем оптичких каблова - помињу се 24 оператора који пружају услугу интернета путем оптичких мрежа (20 FTTx/B и 4 FTTC/H); д) стр. 34 - тачка 3.2.2.3 - помињу се мрежне архитектуре: FTTCab, FTTB, FTTX; е) стр. 35 - код FTTCab, унутар уличног кабинета или друге сабирне тачке, приступни оператор поставља DSLAM и путем VDSL технологије омогућава крајњим корисницима бржи пренос података у односу на пренос путем ADSL технологије; ф) стр. 36 - међу решења FTTx спада и решење FTTB, код којег се оптички кабл полаже врло близу кориснику, до зграде, одакле се до крајњег корисника користи постојећа бакарна парица; г) стр. 37 - Агенција очекује да ће Телеком Србија а.д. почети са пружањем услуга заснованих на неким од наведених технологија (FTTCab, FTTB и FTTx) у знатно већем обиму; х) стр. 38 - помиње се конкуренција у виду FTTx, оператори који пружају услугу FTTx. Оператор наводи и да је FTTx мрежна архитектура односно топологија, а није технологија; технологије

су GPON, ADSL, VDSL, затим да FTTx није услуга (тачка х), нити може да се раздвоји xDSL приступ од FTTx приступа (тачка а), јер је једно технологија, а друго топологија мреже и јер управо према тачкама б) и е) код VDSL технологије је у оптицају топологија FTTCab, FTTB. Телеком Србија а.д. сматра и да са једне стране се xDSL приступ третира као приступ по бакарним парицама, одвојен од оптичког (тачка а), а у тачки ц) помињу се FTTx оператори (по оптици) где има и оних чији је приступ FTTC/B, као у случају VDSL-а, као и да се затим у тачки ф) констатује да је и FTTB део FTTx, што није тачно. Оператор у коментару наводи да је FTTx само она топологија тј. архитектура приступа у којем се оптика као медијум полаже до стана (и у стану) корисника, затим да се у тачки г) за FTTx наводи да је технологија, а није, као и да је HFC, такође, вид FTTC/B топологије - оптика иде до сабирне тачке, а од те тачке до корисника коаксијални каблови.

Агенција је усвојила коментар, па су у Извештају о анализи релевантног тржишта извршене одговарајуће терминолошке корекције.

– Коментар број 7:

Оператор доводи у питање закључке који се тичу увођења оператора кабловске дистрибутивне мреже на veleпродајно тржиште широкопојасног приступа, наводећи да национална покривеност инфраструктуром бакарних парица не значи и националну покривеност неком од услуга које се пружају преко парице као медијума, узимајући у обзир квалитет и дужину парица тј. значајне инвестиције које су неопходне за скраћивање претплатничке петље, као и инвестиција у приступну опрему. Телеком Србија а.д. сматра да су географска ограничења VDSL технологије већа од географских ограничења мрежа за приступ кабловских оператора, јер је географски гледано VDSL технологија „присутна само тамо где је Телеком Србија а.д. инвестирао значајна средства у модернизацију своје мреже за приступ“. Оператор сматра да укидање аналогног ТВ сигнала корисницима који би користили само услугу приступа Интернету би се могло остварити инсталацијом одговарајућих филтара. Оператор закључује да задовољавајући проток преко VDSL технологије може да се понуди ограниченом броју корисника, који је значајно мањи од броја корисника којима је расположив приступ мрежама кабловских оператора.

Агенција је навела да се услуга широкопојасног приступа преко кабловске мреже у veleпродаји не може понудити на начин како је то могуће путем бакарног кабла, тј. оператор корисник услуге на veleпродајном нивоу нема могућност да одређује параметре који се односе на квалитет услуга или брзину, што је и наведено у *Revised ERG Common Position on the approach to Appropriate remedies in the ECNS regulatory framework* ERG (06) 33 (стр 86.). Такође, ограничења у погледу географске области коју покрива мрежа оператора кабловске дистрибуције медијских садржаја представља оправдан разлог за њено неукључивање на veleпродајно тржиште широкопојасног приступа, о чему говори и документ *Explanatory Note Accompanying document to the Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services* (Second

edition, C(2007) 5406), страна 54. У овом документу се наводи да је географска покривеност мрежа кабловских оператора ограничена и да из тог разлога не може представљати супститут услузи *bitstream* приступа ни на страни понуде ни на страни тражње.

– Коментар број 8:

Телеком Србија а.д. оспорава закључак Агенције у погледу непостојања супститута veleпродајној услузи широкопојасног приступа на страни понуде (поглавље 3.3. Супституција на страни понуде) наводећи да SSNIP тест није правилно постављен. Оператор наводи да је потребно разматрати хипотетичко повећање малопродајних цена широкопојасног приступа Интернету и понашање крајњих корисника, јер анализа понашања оператора корисника veleпродајних услуга у случају хипотетичког повећања цене ове услуге наводи на закључак „који оправдава већ унапред донет суд о доминацији Телеком Србија а.д.“

Агенција је у Извештају о анализи релевантног тржишта навела да би се реакција крајњих корисника на мало, али значајно повећање цене услуге у поступку оцене супституције на страни понуде посматрала у случају да је предмет анализе малопродајно тржиште широкопојасног приступа. Како је предмет ове анализе veleпродајно тржиште широкопојасног приступа, у складу са правним оквиром за спровођење поступка анализе тржишта у Републици Србији, који је усклађен са регулаторним оквиром Европске уније из 2002. године, приликом анализе супституције на страни понуде посматра се реакција оператора корисника услуге *bitstream* приступа на мало, али значајно повећање цена ове услуге од стране оператора пружаоца услуге. Из наведених разлога, Агенција сматра да је примењена методологија у анализи супституције на страни понуде адекватна и остаје при изведеним закључцима о непостојању супституције на страни тражње.

– Коментар број 9:

Телеком Србија а.д. оспорава наводе да је само провлачење оптичких каблова као основе за увођење додатних услуга релативно лако оствариво коришћењем постојеће канализације, што утиче на смањење укупних трошкова, чак и до 50% (поглавље 4.1.2. Контрола над инфраструктуром чији се обим не може лако реплицирати). Оператор сматра да је овај закључак изведен без анализе трошкова изградње оптичких мрежа алтернативним начинима и да води наметању значајних регулаторних обавеза, јер Телеком Србија а.д. има обавезу изнајмљивања канализације по регулисаним ценама коју гради за сопствене потребе, што није случај са инфраструктуром коју граде други оператори.

Уважавајући наводе оператора Телеком Србија а.д. поглавље 4.1.2. Контрола над инфраструктуром чији се обим не може лако реплицирати је преформулисано и појашњено.

– Коментар број 10:

Оператор оспорава наводе из поглавља 3.5. Географска димензија релевантног тржишта, да мрежа Телеком Србија а.д. покрива скоро целу територију Републике Србије и на том подручју овај оператор пружа услуге широкопојасног приступа. Телеком Србија а.д. тврди да

и поред значајних улагања, у мрежи и даље постоји велики број локација где структура односно старост, квалитет и дужина параца у бакарној приступној мрежи не омогућава реализацију широкопојасног приступа Интернету, па је реализација широкопојасног приступа могућа на много мањем простору него што је то цела територија Републике Србије.

Агенција је у свом одговору навела да, као што је поменуто у одговору на Коментар број 4, у складу са обавезом омогућавања приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава, као оператор са ЗТС, Телеком Србија а.д. има обавезу да одговори на оправдане захтеве за приступ и коришћење елемената мреже у складу са техничким могућностима своје постојеће мрежне инфраструктуре. Услугу *bitstream* приступа коришћењем xDSL технологије треба посматрати као јединствену услугу, без обзира на то да ли се приступ реализује коришћењем ADSL или VDSL технологије. Сама технологија којом ће приступ бити реализован треба да зависи од техничких могућности и конкретних захтева оператора корисника.

Агенција констатује да су сви наводи у изјашњењу Телеком Србија а.д. већ изнети у виду примедби и сугестија током јавних консултација, те их је Агенција размотрила и у целости остаје при ставовима изнетим у Извештају о анализи релевантног тржишта.

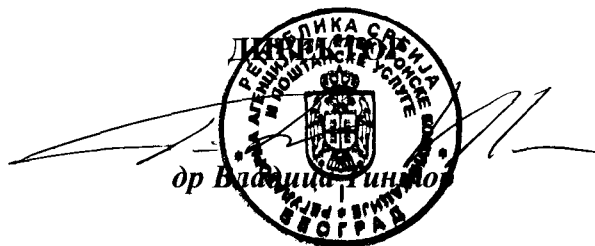
Надлежност Агенције да одлучује о правима и обавезама оператора и корисника прописана је одредбом члана 8. став 1. тачка 2) Закона.

Одредбом члана 17. Закона и члана 21. Статута Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге („Службени гласник РС“, бр. 125/14 и 30/16, у даљем тексту: Статут), прописано је, између осталог да директор Агенције заступа и представља Агенцију и да је одговоран за законитост њеног рада.

Одредбом члана 22. Закона и члана 28. Статута, регулисано је одлучивање о правима и обавезама оператора и корисника, односно, између осталог, прописано је да Агенција, о правима и обавезама оператора и корисника из овог закона, одлучује решењем које доноси директор Агенције.

На основу наведеног, одлучено је као у диспозитиву овог решења.

Упутство о правном средству: Ово решење је коначно сагласно члану 22. став 4. Закона и против истог се може тужбом покренути управни спор пред Управним судом, у року од 30 дана од дана његовог достављања.

др Владислав Гинић

Достављено:

- Предузећу за телекомуникације Телеком Србија а.д.
Таковска 2, Београд;
- Сектору за анализу тржишта и економске
- послове - Служби за анализу тржишта и рачуноводство трошкова;
- Архиви.